

Τσάμικος

ΜΑΝΟΥ ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ / ΝΙΚΟΥ ΓΚΑΤΣΟΥ

♩=114

Σχήμα συνοδείας

Στα κα - κο - τρά - χα - λα τα - βου - νά
 με το σου - ραύ - λι και το ζουρ - νά πά - νω στην πέ - τρα την α - για -
 ο Νι - κη - φό - ρος κι ο Δι - γε -
 σμέ - νη χο - ρεύ - ουν τώ - ρα τρεις αντ - ριω - μέ - νοι
 νής κι ο γιος της Άν - νας της Κο - μνη - νής

Δική τους είναι μια φλούδα γης
 μα εσύ Χριστέ μου τους ευλογείς
 για να γλιτώσουν αυτή τη φλούδα
 απ' το τσακάλι και την αρκούδα.
 Δες πώς χορεύει ο Νικητάρας
 κι αηδόνι γίνεται ο ταμπουράς*.

Από την Ήπειρο στο Μοριά
 κι απ' το σκοτάδι στη λευτεριά,
 το πανηγύρι κρατάει χρόνια
 στα μαρμαρένια του Χάρου αλώνια.
 Κριτής κι αφέντης είν' ο Θεός
 και δραγουμάνος του ο λαός.

Δραγουμάνος: ο διερμηνέας

Ζουρνάς: πνευστό παραδοσιακό μουσικό όργανο με διαπεραστικό ήχο

Σουραύλι: ποιμενικός αυλός που φτιάχνεται συνήθως από καλάμι

Ταμπουράς: έγχορδο παραδοσιακό μουσικό όργανο, της οικογένειας των μακρικών λαούτων

Τραγουδί που περιλαμβάνεται στη συλλογή με γενικό τίτλο "Αθανασία" που εκδόθηκε το 1976.
 Τραγουδήθηκε από τον Μανώλη Μητσιά.

Πολιτισμός, Διάσταση (Χώρος - Χρόνος)

Π1, Π2, Τ1, Ε3, Ε4, Ε6, Δ1, Τ4

Στο τραγούδι γίνεται αναφορά σε πρόσωπα ιστορικά. Διαλέξτε κάποια απ' αυτά και φτιάξτε τις προσωπογραφίες τους αφού ερευνήσετε τη βιογραφία τους.

Αθανασία, Χατζιδάκις Μάνος, Γκάτσος Νίκος, Γαλάνη Δήμητρα κ.ά., EMI, 724383444120, 1995

Άκρα του τάφου σιωπή

ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ / ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

A $\text{♩} = 80$

D^5 C^5 C^5 G^5 F^5 C^5 D^5

Α - κρατου τά - φου σι - ω - πη στον κά - μπο βα - σι - λεύ - ει. Λα -

D^5 C^5 C^5 G^5 F^5 C^5 D^5

λεί που - λί, πάπ - νεισπυ - ρί κι η μά - να το ζη - λεύ - ει **Fine**

B

F^5 F^5 F^5 G^5 C^5 C^5 F^5

Τα μά - τια η πεί - να ε - μαύ - ρι - σε στα μά - τια η μά - να μνέ - ει

D^5 D^5 D^5 G^5 C^5 C^5 F^5

στέ - κει ο Σου - λιώ - της ο κα - λός πα - ρά - με - ρα και κλαί - ει.

Γ

D^5 G^5 G^5 D^5 B^b F C

Έρ - μοντου - φέ - κι σκο - τει - νό τι σ'έ - χω 'γω στο χέ - ρι; Ο -

Gm C^5 D^5 D^5 Gm C^5 Dm

πού ε - σύ μου γι - νες βα - ρύ κι ο α - γα - ρη - νός το ξέ - ρει. Ο -

B^b C^5 Dm B^b Am Dm Dm Dm Dm

πού ε - σύ μου γι - νες βα - ρύ κι ο α - γα - ρη - νός το ξέ - ρει.

Gm Dm Gm Dm B^b C Dm

Δ

Da Capo al Fine

Πρόκειται γι' απόσπασμα από το έργο “Ελεύθεροι πολιορκημένοι”. Το έργο του Διονύσιου Σολωμού εξιστορεί την πολιορκία και την Έξοδο του Μεσολογγίου. Το ομώνυμο μουσικό έργο εκδόθηκε το 1977. Συμμετείχαν οι τραγουδιστές Νίκος Ξυλούρης, Ηλίας Κλωναρίδης, Λάκης Χαλκιάς και η ηθοποιός Ειρήνη Παπά.

Αλληλεπίδραση, Πολιτισμός

Δ7, Ε3, Ε4, Π1, Π2, Ε6, Δ1, Τ4

- 1) Πώς καταφέρνει ο συνθέτης να αποδώσει τη ατμόσφαιρα των στίχων με τη μουσική του;
- 2) Διαλέξτε ένα άλλο ποίημα του Διονύσιου Σολωμού και μελοποιήστε το.

Οι Ελεύθεροι Πολιορκημένοι, Μαρκόπουλος Γιάννης, Σολωμός Διονύσιος, Παπά Ειρήνη κ.ά., Μίνος - EMI, 708372, 1977

Προς νέο συνθέτη

ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ ΚΗΛΗΔΟΝΗ

Swing Feel

♩=128 **A**

Πρώ - τα βρί-σκου-με τα λό - για με με-γά-λη προ-σο - χή
 Και σι-γά σι - γά αρ - χί - ζεις να τους βά-ζεις μου - σι - κή

μια που κι άλ-λοι γρά-φουν χρό - νια κι ί - σως τά'χου-νε πει
 που ό - λο κά - τι να θυ - μί - ζει

και να μην ξέ-ρου-με τι. Έ-να τρα - γού - δι, για να'ν τρα-γού-δι
 γού - δι, για να'ν τρα-γού-δι

θέ - λει λό-για α-πλά έ - να τρα - γού - δι, για να'ν τρα-γού-δι
 θέ - λει μιαμου-σι-κή έ - να τρα - γού - δι, για να'ν τρα-γού-δι

θέ - λει κά-ποιο μπλα-μπλά. Έ - να τρα - θέ - λει τέ - λος κι αρ-χή

Da Capo

Λίγο αργότερα μαθαίνεις πώς διαλέγουν τις φωνές,
 μια που, δίχως να το θέλεις, θα πλακώσουν πολλές.
 Πρέπει ακόμα να προσέχεις να 'ναι ζύπνιοι οι μουσικοί
 έτσι που, αν δεν ξέρεις νότες, θα τις ξέρουν αυτοί.

Ένα τραγούδι...

**

Τραγούδι που περιλαμβάνεται στη συλλογή “Είμαι ένας φτωχός και μόνος κάου - μπού” που εκδόθηκε το 1978 και τραγουδήθηκε από τον ίδιο το συνθέτη.

Αλληλεπίδραση, Σύστημα

Δ3, Δ5, Δ7, Ε3, Ε4, Ε6, Δ1, Π4

Γράψτε το δικό σας τραγούδι ακολουθώντας τις οδηγίες του συνθέτη.

Είμαι ένας φτωχός και μόνος κάου μπού, Κηληδόνης Λουκιανός, Lyra, 3315, 1978

Ρόζα Ροζαλία ή το ροζ χρώμα

ΛΕΝΑΣ ΠΛΑΤΩΝΟΣ / ΜΑΡΙΑΝΝΙΝΑΣ ΚΡΙΕΖΗ

♩=158

Στη ρο - δο - ζα - χα - ρέ - νια πα - ρα - λί - α μι -
 λού - σαν ό - λοι για τη Ρό - ζα Ρο - ζα - λί - α που ' - χε στα δυ ό της μά - γου - λα λι - γά - κι κρέ - μα φρά - ου - λα
 κι έ - βγα - ζε βόλ - τα με σ' - τη ροζ Α - να - το - λή το γου - ρου - νά - κι της το τρι - α ντα - φυλ - λί. Και
 σόν - νε - φα 'α - πό ροζ που - λιά φλα - μίν - γκος της κε - λαη - δού - σα - νε Ρό - ζα Ρο - δα - λή, αχ
 Ρό - ζα Ρό - ζα Ρο - ζα - λί - α πά - με μα - ζί στη συ - ναυ - λί - α ν'αν - θί - σει μ'ό - λα τα βιο - λιά μια
 ροζ με - γά - λη βυσ - σι - νιά στο πρώ - το μας φι - λί.

Στη ροδοζαχαρένια παραλία,
 μιλούν ακόμα για τη Ρόζα Ροζαλία.
 Και λένε πως την Άνοιξη,
 σα ρόδινη ανάμνηση
 περνάει πέρα μες τη ροζ ανατολή
 το γουρουνάκι της το τριανταφυλλί.
 Και κάποια ροζ οπάλινη* λατέρνα
 ακόμα παίζει το
 “Ρόζα Ροδαλή ...

Οπάλι: πολύτιμος λίθος που ιριδίζει

Τραγούδι που περιλαμβάνεται στη συλλογή “Εδώ Λιλιπούπολη” που εκδόθηκε το 1981 και τραγουδήθηκε από τη Σαβίνα Γιαννάτου. Προέρχεται από την ιστορική σειρά “Εδώ Λιλιπούπολη” του Γ΄ Προγράμματος της Ελληνικής Ραδιοφωνίας που, ενώ κατ’ αρχήν απευθυνόταν στα παιδιά, αγαπήθηκε εξίσου και από τους μεγάλους. Η σειρά δημιουργήθηκε και παιζόταν επί τρία χρόνια με την υποστήριξη του τότε διευθυντή του Γ΄ Προγράμματος, Μάνου Χατζιδάκι. Η Λιλιπούπολη άφησε μια παρακαταθήκη υπέροχων τραγουδιών και σπαρταριστών επεισοδίων. Πλαισιώθηκε από σημαντικούς μουσικούς, τραγουδιστές, κειμενογράφους και ηθοποιούς.

Ομοιότητα - Διαφορά, Διάσταση (Χώρος - Χρόνος)

Π2, Δ3, Ε4, Ε5, Ε6, Δ1, Τ4

1) Παρατηρήστε τις αρμονικές εναλλαγές στο τραγούδι και την αίσθηση που βγάζουν.

2) Ακούστε κι άλλα τραγούδια από τη Λιλιπούπολη.

Εδώ Λιλιπούπολη, Μαραγκόπουλος Δημήτρης - Πλάτωνος Λένα κ.ά., Κριεζή Μαριανίνα, Γιαννάτου Σαβίνα - Σακκάς Σπύρος κ.ά., EMI, 162-71159/60, 1981

Έλα απόψε στου Θωμά

ΣΤΑΥΡΟΥ ΞΑΡΧΑΚΟΥ / ΚΩΣΤΑ ΦΕΡΡΗ

♩ = 90

C C Fm D^b C

F D^b C G^b f e^b d C C C

A C (7) C **B** C

Έ - λα α - πό - ψε στου Θω - μά να κα - τέ - βουν οι αγ - γέ - λοι
να σου παί - ξω μπα - γλα - μά

C G Fm C

ναχο - ρέ - ψουντσι - φτε - τέ - λι Κι αν με - ρα - κλω - θείς πο - λύ και σ'α - ρέ - σει το βιο - λί

A B^m C 1. D^b C 2. D^b Da Capo C

με βιο - λί σαν - του - ρο - βιό - λι ναχο - ρέ ψουν οι δια - βό - λοι θαχο - ρέ - ψουν οι δια - βό - λοι.

Στου Θωμά το μαγαζί
θα φτιαχτούμε όλοι μαζί,
μα, στο νόημα για να μπεις,
θα σου εξηγήσει ο Μπάμπης

του Γιωργάκη η δοξαριά
θα σου κόψει τη μιλιά
κι η Μαρίκα με το ντέφι
θα γελάει και θα σου γνέφει.

Σαντουροβιόλι: σύνθεση των λέξεων σαντούρι και βιολί

Τραγούδι σε ρεμπέτικο ύφος που δημιουργήθηκε για τις ανάγκες της ταινίας “Το ρεμπέτικο” σε σκηνοθεσία του Κώστα Φέρρη. Ο ομώνυμος δίσκος μ’ όλα τα τραγούδια της ταινίας εκδόθηκε το 1983.

Άτομο - Σύνολο, Επικοινωνία, Πολιτισμός

E3, E4, E5, E6, Δ1, Π2, Π4, T4

Συγκρίνετε το τραγούδι με παλιότερα ρεμπέτικα και συζητήστε πώς ο συνθέτης μιμείται το ύφος τους.

Ρεμπέτικο, Ξαρχάκος Σταύρος, Φέρρης Κώστας, Πολυκανδριώτης Θεόδωρος κ.ά., CBS, 450637, 1983

Ήταν τέσσερα παιδιά

ΜΑΝΟΥ ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ / ΝΙΚΟΥ ΓΚΑΤΣΟΥ

$\text{♩} = 105$ Em Em B⁷

B⁷ Em Em⁷ Em⁶ Em

Em A Em G

F^{#m7(b5)} F^{#m7(b5)} D C Em Em Em

B⁵ A⁵ C⁵/G B^{sus4}/F[#] C⁷ B^{sus4}

B⁷ Em⁽⁶⁾ B⁷ Em A Em G

F^{#m7(b5)} F^{#m7(b5)} D C Em Em Em

Μοντέλο συνοδείας

Ή - ταν τέσ - σε - ρα παι - διά, γεια σου, Γέ - ρο
 του Μο - ριά, σαν α - γρί - μι πά - λευ - ες κι ό - λο τα δα - σκά - λευ - ες
 Χε - λι - δό - νια και σπα - θιά στις καρ - διές τους αρ - μα - θιά πά - νω στην Κα - ρύ - ται - να
 με τον ή - λιο γεί - το - να. Ή - ταν τέσ - σε - ρα παι - διά, γεια σου, Γέ - ρο
 του Μο - ριά, σπί - τι δεν τα χώ - ρα - γε κι ο και - ρός προ - χώ - ρα - γε.

Fine
Da Capo

Χρόνια μαύρα και πικρά
 στα βουνά τα φαλακρά
 κι έτρεχαν τα αίματα
 μέσ' στα κλεισορέματα.

Κι όταν έφτασε Λαμπρή,
 στολιστήκαν σα γαμπροί,
 πίσω τους κι ο θάνατος,
 καβαλάρης φτερωτός.

Ήταν τέσσερα παιδιά,
 γεια σου, Γέρο του Μοριά,
 τόπος δεν τα κράταγε
 κι ο καιρός περπάταγε.

Στράτα - στράτα και στρατί,
 έτσι γράφει το χαρτί,
 πάνω από τ' ανάθεμα
 σπείρανε χρυσάνθεμα.

Μα σαν άστραψε στη γη
 των καιρών η προσαγή,
 πέσαν τα κακόμοιρα
 σαν κυπαρισσόμηλα.

Ήταν τέσσερα παιδιά,
 πες μας, Γέρο του Μοριά
 πες μας αν τα γνώρισες
 κι αν τα παρηγόρησες.

Τραγούδι που περιλαμβάνεται στη συλλογή τραγουδιών με γενικό τίτλο “Σκοτεινή μητέρα” που εκδόθηκε το 1986. Τραγουδήθηκε από τη Μαρία Φαραντούρη.

Άτομο - Σύνολο, Επικοινωνία, Μεταβολή

E2, E4, E6, Δ1, Δ3, Π1, Π2

Φτιάξτε μια μελωδία για το μπάσο.

Σκοτεινή μητέρα, Χατζιδάκις Μάνος, Γκάτσος Νίκος, Φαραντούρη Μαρία, Σείριος, Minos - EMI, 860042, 1986

Το φλασάκι ΛΑΥΡΕΝΤΗ ΜΑΧΑΙΡΙΤΣΑ / ΣΑΚΗ ΜΠΟΥΛΑ

♩=90

Keyboards Με-λαγ -

A

χό-λη- σες καιφτε- ρό νιώ- θεις πε- τα- μέ- νος μες στην στο μυα - λό σου χιό - νι που τη

πό-λη σου σαν ξέ - νος βρε-παι - διμου α μάν, στην καρ - διάβά-λε πα-τί - νια
σκέ-ψη σου πα γώ - νει βρε παι - διμου α μάν, στην καρ - διάβά-λε πα-τί - νια

και δυο ρου - λε μάν, Φύλ-λο Βά-λε στο μα γνη-τό- φω-νο τρα
και δυο ρου - λε μάν.

γού-διαπουγου στά - ρεις σκέ-ψου την ώ - ρα τη - στι-γμή που τη ρε-βάνς θα πά - ρεις

σκέ-ψου κο - ρί - τσια και γιορ - τές και πράγ - μα που σα - λεύ - ει

κι έ-να παι-δί που μο - να - χό - το δρό - μο του γυ ρεύ - ει Κά - τι

Κάτι άστραψε, κάτι σαν φλασάκι,
σαν πικ νικ μέσ' στο δασάκι
μια γλυκιά φωτιά,
λάβε θέση για να πάρεις
πάλι την πρωπιά.

Σαν να δρόσισε, έρχεται βροχούλα
και μια άνοιξη νυφούλα,
βρε παιδί μου, αμάν,
στην καρδιά βάλε πατίνα
και δυο ρουλεμάν.

Βάλε στο μαγνητόφωνο τραγούδια ...

**

Τραγούδι που κυκλοφόρησε για πρώτη φορά το 1986. Τραγουδήθηκε από τον Σάκη Μπουλά.

Αλληλεπίδραση, Άτομο - Σύνολο

E4, E6, E7, Δ1, Δ3, E3, Π4

1) Βρείτε και ακούστε και άλλα τραγούδια του Λαυρέντη Μαχαιρίτσα και ιδιαίτερα εκείνα που δημιούργησε ως μέλος του ροκ συγκροτήματος “Τερμίτες”.

2) Διερευνήστε τις απαρχές της ελληνικής ροκ σκηνής και παρουσιάστε κάποιους σημαντικούς εκπροσώπους της μέσα στην τάξη π.χ. τον Παύλο Σιδηρόπουλο.

Η νύχτα θα το πει, Τσακνής Διονύσης, Μαχαιρίτσας Λαυρέντης κ.ά., EMI, 480254, 1994

Ταραντέλα ΔΙΟΝΥΣΗ ΤΣΑΚΗ

♩=128

Bm Bm Bm E A A
 A Bm A Em A Em F#m
 E G A 1. Bm 2. Bm Bm Bm Bm A
 H
 Bm A 1. A
 πό - λη μας το βρά - δυ του Σαβ - βά - του αλ - λά - ζει ό - ψη τρε - λαί - νει και τρε -
 φώ - τα που α - νά - βου - νε στών κα - ρα - βιών την πλώ - ρη λι
 Bm A 2. A A
 λαί - νε - ται σε κά - θε ε - πο - χή. Τα μά - νι μιας α - τέ - λειω - της βδο
 E Bm B D A D A
 B
 μά - δας δια - δρο - μή. Κί εί - ναι σου νή - θει - α πα - λιά το Σάβ - βα - το... στην πό - λη,
 C Bm F#m F#m D
 κά - θε κα - τερ - γά - ρη ή νοι - κο - κύ - ρη σου - ντα - γή το κό - βε, ρά - βε,
 A D A C Bm
 ξή - λω - νε το κλέ - ψι μο ή - το ζό - ρι, να δι - νου - νε... τη θέ - ση τους στις
 F#m F#m NC Bm
 A -
 σχό - λης τη γιορ - τή.

Απλοί κι ανυποψίαστοι στα σπίτια και στους δρόμους
με έρωτες εφήμερους και με φθηνό αλκοόλ,
πως αύριο είναι Κυριακή, μια μέρα που σκοτώνει,
κανένας δεν το σκέφτεται στις μέθης το ρυθμό.

Κι είναι συνήθεια παλιά το Σάββατο...

Και να που το δικαίωμα στο όνειρο τελειώνει,
γυρίζουνε οι σκέψεις στις Δευτέρας τον τροχό.
Και να που η πολιτεία μας αλλάζει πάλι όψη
και στις ισορροπίας της γυρίζει το σκοπό.

Κι είναι συνήθεια παλιά το Σάββατο...

**

Το τραγούδι αυτό γράφτηκε για τις ανάγκες της παράστασης “Σάββατο - Κυριακή - Δευτέρα” του Εντουάρντο ντε Φίλιππο που ανέβηκε στο Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος, σε σκηνοθεσία Γιάννη Διαμαντόπουλου, την περίοδο 1988 - 89. Τραγουδήθηκε από τους τραγουδιστές Χαρούλα Αλεξίου και Κώστα Θωμαΐδη. Δισκογραφήθηκε για πρώτη φορά το 1990, όταν συμπεριλήφθηκε στη συλλογή με τίτλο “Φώτα παρακαλώ” όπου ακούστηκε με τη φωνή της Τάνιας Τσανακλίδου.

Αλληλεπίδραση, Διάσταση (Χώρος - Χρόνος)

E3, E4, E6, Δ1, Π2, Τ2, Τ3

Η ταραντέλα είναι ένας χαρακτηριστικός ιταλικός χορός σε 12/8. Βρείτε παραδείγματα από ιταλικές ταραντέλες και ερευνήστε τη δοξασία που συνδέεται μ' αυτό το χορό.

Παίζοντας με δυο ορχήστρες, Τσακλής Διονύσης, Nitro music, 10112, 2000

Τα λαϊκά

ΣΤΑΜΑΤΗ ΚΡΑΟΥΝΑΚΗ / ΛΙΝΑΣ ΝΙΚΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

♩=102

Τα πιο ω - ραί - α λα - ἴ -

κά σεσπί - τια με μω - σα - ἴ - κά τα εἰ - χα - με χο - ρέ - ψει, γα - λά - ζιο γύ - ψο η ο - ρο
 χλωκai τα φυ - στί - κια μες στο μπωλκι οἰ γέ - ροι στη βε - ρά - ντα, με το ρυ - θμό της μου - σι

φή και τα - κού - νια μου καρ - φί κι α - πό την πρώ - τη τη στρο - φή το στό μα ε γώ τό χα λα
 κής και με μπλου - τζίν A - με - ρι - κής μια ε - φη - βεί - α ε - πι - ει -

τρέ - ψει. Κο - ρί - τσια α - γό - ρια μες στο κής που γί - νε - ται σα - ρά ντα... Δε γυρ - νά - νε

λέ - με... πί - σω πο - τέ τα κα - λά παι - διά... σ'ε - κεί - να τα χρό - νια... έ - ρω - τά μου

τώ - ρα πλη - γω - μέ - νε μου αἰ - τέ στά - χυ αἰ μα - στε σου χρό - νου... τ'α - λώ - νια

Έ - λα μνηκλαῖς μη μνηκλαῖς σε γιά - τρε - ψα
 Έ - λα μνηκλαῖς μη μνηκλαῖς σ'ορ - κί - ζο - μαί

λύ - πες κι α - γά - πες πα - λῆς α - νά - τρε - ψα μί - ζο - μαί Τα πιο ω - ραί - α λα - ἴ -
 για πα - ραι - σθή - σεις κα - λές φη -

κά σε σπί-τια με μω-σα - Ί - κά τα εί-χα-με χο - ρέ - ψει, για λά ζιο

γύ-ψο η ο - ρο - φή και τα τα-κού-νια μου καρ-φί αλ - λά χω-ρίς ε - πι-στρο

φή Της πιο ω - ραί-ες Κυ-ρια-

Τις πιο ωραίες Κυριακές με λεμονάδες σπιτικές τις είχαμε δροσίσει
 με το Δομάζο αρχηγό και το Σιδέρη κυνηγό,
 γιατί ήσουν Ένωση κι εγώ με χωρισμό σ' είχα φοβίσει.
 Μετά μας πήγε αριστερά το περιβόλι κι η χαρά
 και πήραμε το βήμα στο πρώτο υπόγειο του Κουν
 και στην Επίδαυρο που ακούν Θεούς κι ανθρώπους να νικούν
 τα πάθη και το χρήμα.

Δεν γυρνάνε, λέμε, πίσω...

Το τραγούδι αυτό περιλαμβάνεται στη συλλογή τραγουδιών “Ανθρώπων έργα” που εκδόθηκε και κυκλοφόρησε το 1993. Τραγουδήθηκε από την Άλκηστη Πρωτοψάλτη.

Πολιτισμός, Διάσταση (Χώρος - Χρόνος)

Π2, Τ1, Ε3, Ε4, Ε6, Δ1, Τ4, Τ5

Στα λόγια του τραγουδιού γίνονται συνεχείς αναφορές σε πρόσωπα και συνήθειες της δεκαετίας του 1960. Βρείτε φωτογραφίες της εποχής εκείνης που να ταιριάζουν με τα θέματά του και φωτοτυπήστε τις σε πολλά αντίτυπα. Κατόπιν εργαστείτε με την τεχνική του κολλάζ, φτιάχνοντας έργα που να ταιριάζουν με τα λόγια του τραγουδιού.

Ανθρώπων έργα, Κραουνάκης Σταμάτης, Νικολακοπούλου Λίνα, Πρωτοψάλτη Άλκηστη, Polydor, 521384, 1993

Πότε Βούδας πότε Κούδας

ΠΕΤΡΟΥ ΒΑΓΙΟΠΟΥΛΟΥ / ΜΑΝΩΛΗ ΡΑΣΟΥΛΗ

♩=118

Πό-τε Βού-δας, πό-τε Κού-δας, πό-τε Ι - η - σούς κ' Ι-ού-δας.

Έ-χω κα-τα - λά-βει ή - δη της ζω - ής μου το παι - χνί - δι

έ - χω κα - τα - λά - βει ή - δη της ζω - ής μου το παι - χνί - δι

πό-τε Βού-δας, πό-τε Κού-δας πό - τε Ι - η - σούς κ' Ι-ού-δας

NC ³ G Am

G (Dm) Em A (Dm) Em

Όλο ίδια και τα ίδια
του μυαλού σου ροκανίδια.
Άλλο ο ανοιχτομάτης
κι άλλο ο αυγουλομάτης.

Στό 'πα μια και στό 'πα δύο
στό 'πα χίλιες δέκα δύο
“βρε δεν είν' εδώ το Σούλι,
εδώ είναι του Ρασούλη”.

Πότε Βούδας...

Το τραγούδι αυτό περιλαμβάνεται στη συλλογή “Πότε Βούδας, πότε Κούδας” που εκδόθηκε και κυκλοφόρησε το 1995. Τραγουδήθηκε από το συνθέτη και τραγουδιστή Νίκο Παπάζογλου.

Επικοινωνία, Ομοιότητα - Διαφορά

E3, T1, E4, E6, Δ1

Συνοδέψτε ρυθμικά και χορευτικά το κομμάτι.

Πότε Βούδας πότε Κούδας, Βαγιόπουλος Πέτρος, Ρασούλης Μανόλης, Παπάζογλου Νίκος, CBS, 450291, 1986

Μ' αρέσει να μη λέω πολλά

ΥΠΟΓΕΙΑ ΡΕΥΜΑΤΑ

♩=130

M'α-ρέ-σει να μη λέω πολ-
 λά μη λέω πολ - λά μ'α-ρέ-σει να κοι-τάω ψη - λά κοι -τάω ψη -
 λά στ'α τέ-λειω-τα τρα -γού - δια.
 Fine

Με τη σκιά μου να πετώ, να πετώ,
 να πάνω αστέρια στο βυθό, στο βυθό,
 βυθό της μουσικής σου.
 Κι όταν θα πέφτει η παγωνιά, η παγωνιά
 να κάνω κύκλους σαν ολό-
 ολόγιομο φεγγάρι στη σκηνή σου.

Μ' αρέσει να μη λέω πολλά...

Νά 'ταν τα φώτα τα θαμπά, τα θαμπά,
 νά 'ταν αστέρια φωτεινά, φωτεινά,
 στα χέρια να στ' αφήσω.
 Μάτια μου, ψάξε να με βρεις, να με βρεις,
 ψάξε στους δρόμους της σιωπής, μοναχός
 θα σβήνω τη μορφή μου.

*

Τραγούδι του μουσικού συγκροτήματος “Υπόγεια Ρεύματα”. Περιλαμβάνεται στη συλλογή “Ο μάγος κοιτάζει την πόλη” που κυκλοφόρησε το 1994. Τραγουδήθηκε από τα μέλη του συγκροτήματος.

Επικοινωνία, Διάσπαση (Χώρος - Χρόνος)

E4, E6, Δ1, E5, Π4, Π3

Το τραγούδι χρησιμοποιεί μόνο τρεις συγχορδίες. Προσπαθήστε να βρείτε τις αλλαγές με το αυτί, χωρίς να κοιτάτε την παρτιτούρα.

Live στο θέατρο των βράχων, Υπόγεια ρεύματα, FM records, 342, 1996

Το μηδέν

ΘΑΝΟΥ ΜΙΚΡΟΥΤΣΙΚΟΥ / ΛΑΚΗ ΛΑΖΟΠΟΥΛΟΥ

Latin feel

♩ = 127 NC

A

♩ Bm F#7(b9)

Το μη - δέν θα κά - νω κύ - κλο κι ε - κεί μέ - σα θα χο -

F#7(b9) Em F#7(b9) F#7(b9) (#9)

ρεύ - ω κι ας μη ξέ - ρω πού πη - γαι - νω κι ας μην ξέ - ρω τι γυ -

Bm(b6) Bm(b6) Bm(b6) B7(b9)

ρεύ - ω. Τη ζω - ή μου μη - δε - νί - ζω πάει να πει πως ξα - ναρ

Em Em Bm F#7

χί - ζω τη ζω - ή μου μη - δε - νί - ζω πί - σω δεν ξα - να - γυ -

Bm NC **B** Bm F#7(b9)

ρί - ζω. Βά - λα - με φω - τιά στα φρέ - να και μας έ - μει - νε το

F#7(b9) E#m F#7(b9) F#7(b9) (#9)

γκά - ζι με τα - χύ - τη - τες με - γά - λες μο - να - χά η γη αλ -

Bm F#7 3 Bm G

λά - ζει έ - ται μό - νο η γη αλ - λά - ζει με τα - χύ - τη - τες με -

Em F#7 F#7 F#7(b9)

γά - λες βά - λα - με φω - τιά στα φρέ - να και μας έ - μει - νε το

1. **Fine** Bm NC 2. NC

γκά - ζι. Στά - χτες γί - να - νε τα

Στάχτες γίνανε τα πάντα, κάηκε το παρελθόν μου,
 όλη μου η περιουσία στην καρδιά και στο μυαλό μου.
 Τη ζωή μου μηδενίζω πάει να πει πως ξαναρχίζω,
 τη ζωή μου μηδενίζω, πίσω δεν ξαναγαρρίζω.

Βάλαμε φωτιά στα φρένα ...

Το τραγούδι αυτό περιλαμβάνεται στη συλλογή “Ψάξε στο όνειρό μας” που εκδόθηκε και κυκλοφόρησε το 1997. Τραγουδήθηκε από την Ελευθερία Αρβανιτάκη.

Το τραγούδι γράφτηκε για τις ανάγκες της θεατρικής παράστασης “Η Κυριακή των παπουτσιών”. Το κείμενο και η σκηνοθεσία ήταν του Λάκη Λαζόπουλου. Το έργο αυτό αναφερόταν στην αναζήτηση ενός θησαυρού που κρυβόταν μέσα σ’ ένα παλιό παπούτσι και το οποίο βρισκόταν ανάμεσα σε χιλιάδες άλλα πεταμένα στον ακάλυπτο χώρο μιας φτωχικής πολυκατοικίας. Οι ένοικοι, μετά από απελπισμένη αναζήτηση του θησαυρού, αποφάσισαν ότι ο αληθινός θησαυρός ήταν να επαναστατήσουν στην καθημερινότητά τους αναζητώντας νέες διεξόδους για τη ζωή τους. Το αποθεωτικό φινάλε της παράστασης γινόταν υπό τους ήχους του τραγουδιού που παραθέτουμε εδώ.

Επικοινωνία, Μεταβολή

E3, E4, E6, Δ1, Π4, T2, T3

Παίξτε τα συνοδευτικά μοτίβα που προέρχονται από τη λατινοαμερικάνικη σάμπα.

Ψάξε στο όνειρό μας, Μικρούτσικος Θάνος, Λαζόπουλος Λάκης, Αρβανιτάκη Ελευθερία κ.ά., Μίνος - EMI, 493296, 1997

Βραχυκύκλωμα ΒΑΓΓΕΛΗ ΓΕΡΜΑΝΟΥ

$\text{♩} = 105$

E⁵ **Ostinato**
E⁵ D⁵ D⁵

Βρα-χυ - κύ-κλω-μα Σε

A

τού-τοπουμου έ-λα-χε τοντό-ποναζω οι συγ-γε-νείςκι οι φί-λοιμου με λέ - νε χα-ζό που
 εί-ναι κα - λο-καί-ρι τού-το το φε-τι-νό κο - ντεύ-ω να φλι-πά-ρω κι ό-λο στρι-φο-γυρ-νώ ο

ά - φη-σα τα σί-γου-ραγια τη μου-σι-κή α - λί-μο-νο δεν έ-χωτηνκοι-νή λο - γι - κή για-τί κουρ-
 στί-χος δεμουφτά-νει δε-κα-τρείςουλα-βές κι η μου-σι-κήμουκά-νει ζι-ου ζι-τσουλα-βές E -

δί - ζωτηνκι - θά-ραμουκι α-νοί-γωπα-νιά κι αι - σθά-νο-μαι σα δρά-κοςπού-'χειβγειπα-γα-νιά μου
 τού-τος οσκο-πόσδεν έ - χει ρί-ζες ε - δώ μα έ - λαπουτρυ-πώ - νει κι έ - χει δέ-σεικαρ-πό

B

^{1.}
 φέρ - νει τρέ - λα μου φέρ - νει τρέ - λα μου φέρ - νει ζά - λη μου φέρ - νει ζά - λη απ'

τις πα-τού-σες ως το κε-φά - λι της στι-χουρ-γί-ας η βι - ο - πά - λη. Δεν

^{2.} **Γ** **E** **Χορωδία**
 Τρί-ζουν οι κόρ - νες σπά-νε τα φρέ

Bass Drum

- να μά - να θα φύ γω θα πάω στα ξέ - να Au

Δ

τός ο τό-πος δεν εί-ναιγια μέ - να αυ - τός ο τό-πος δεν εί-ναιγιαμέ - να **Bass Drum** Στη...

Στη Σαλονίκη και στον Περαία
ζούσα στην τύχη φίνα και ωραία
με μια σάρι μπίρι ντουμ παμ παρέα.
Ανοιγώ το ραδιόφωνο κι ακούω μια φωνή
να λέει για τον Καντάφι και τον Χομείνι.

Καθόλου να γυρίσω δεν αργώ το κουμπί
και πιάνω μια συχνότητα πολύ σπαστική.
Μπλοκάρουνε τα σύρματα και ο γενικός
και μες στο βραχυκύκλωμα τρελός πανικός.

Τρίζουν οι κόρνες ...
Αυτός ο τόπος δεν είναι για μένα.
Βραχυκύκλωμα!

*

Το τραγούδι περιλαμβάνεται στη συλλογή “16 πειραγμένα τραγούδια του Βαγγέλη Γερμανού” που κυκλοφόρησε το 1998 και αποδίδεται σε χιπ - χοπ διασκευή από τα Ημισκούμπρια. Το “χιπ - χοπ” ως όρος εκφράζει μια γενικότερη νεανική κουλτούρα που περιλαμβάνει τρόπο ντυσίματος, συμπεριφοράς, μουσικής (rap), ζωγραφικής (graffity art) κ.ά. Η ραπ (η λέξη στα αγγλικά σημαίνει χτυπώ) είναι μια σημαντική φόρμα αφροαμερικανικής, αστικής μουσικής. Οι ρίζες της βρίσκονται σε διάφορες αφηγηματικές μορφές δημοφιλούς μουσικής, όπως τα τόκινγκ μπλουζ και τα γκόσπελς. Έγινε ευρύτερα γνωστή τη δεκαετία του 1980.

Άτομο - Σύνολο, Ομοιότητα - Διαφορά

Π5, Π4, Π3, Δ6, Δ4, Δ5, Δ1, Ε3, Ε4, Τ2, Ε7, Ε6, Δ7

- 1) Συζητήστε για το μουσικό ρεύμα της ραπ κι ακούστε παραδείγματα και σ' άλλες γλώσσες.
- 2) Ακούστε την αυθεντική εκτέλεση του τραγουδιού από το Βαγγέλη Γερμανό και συγκρίνετε τις δύο εκτελέσεις.
- 3) Φτιάξτε το δικό σας ραπ τραγούδι και εκτελέστε το προσθέτοντας ηχητικά σχήματα που μιμούνται ήχους κρουστών με το στόμα.

16 πειραγμένα τραγούδια του Βαγγέλη Γερμανού, Γερμανός Βαγγέλης, Ημισκούμπρια κ.ά., Lyra, 4907, 1998

Ιερά οδός

ΝΙΚΟΥ ΞΥΔΑΚΗ / ΘΟΔΩΡΗ ΓΚΟΝΗ

♩=106

Cm Cm Fm Fm

D⁵ C⁵ D⁵ C⁵ D⁵ C⁵ C C

Fine

Θα

A C C C (A⁷) Dm

κό - ψω απ' τον Κο - λω - νό α - γρι - ε - λιάς κλω - νά - ρι θα
Μέ - ρε - εν - νιά θα περ - πα - τώ και το με - γά - λο βρά δυ - θα

G⁷ G⁷ G⁷ C NC B

σκά - ψω τον Η - ρι - δα - νό θά 'βρω νε ρό - και χνά ρι. Κι α - πό την Ι - ε - ρά Ο -
βρώ το χά - σμα το πα - λίο θα κα - τε βώ στον Ά - δη Ξύ - πνα γλυ - κιά μου τί - να

C C G⁷ C NC

δό θα 'ρθώ θα 'ρθώ θα 'ρθώ στην Ε - λευ - σί - να να βρώ τα ρό - δα τα λευ
ξε τη στά, τη στά, τη στάχ - τη και την σκό - νη Ξύ - πνα ν'α - κού - σου - με ξα -

C G⁷ C Γ C

κά τους κρό, τους κρό - κους και τα κρί - να κι α - πό την Ι - ε - ρά Ο -
νά, ξα - νά του Κο - λω - νού τ'αη - δό - νι Ξύ - πνα ν'α - κού - σου - με ξα -

Dm G⁷ C C

δό θα 'ρθώ στην Ε - λευ - σί - να
νά του Κο - λω - νού τ'αη - δό - νι

2. Dm G⁷ C

Στο Β με στίχους της 1ης στροφής

Da Capo al Fine

Ξύπνα ν' ακούσουμε
ξανά του Κολωνού τ' αηδόνι.
Κι από την Ιερά Οδό...

Τραγούδι που περιλαμβάνεται στη συλλογή “Ζωντανή ηχογράφηση από το Γυάλινο Μουσικό Θέατρο” εκδόθηκε και κυκλοφόρησε το 2002. Τραγουδήθηκε από την Ελευθερία Αρβανιτάκη και το συνθέτη.

Πολιτισμός, Διάσταση (Χώρος - Χρόνος)

Π2, Ε4, Ε6, Δ1

Στο τραγούδι αναφέρονται κάποιες τοποθεσίες της Αττικής που είχαν σημασία στην αρχαιότητα. Κάντε μια έρευνα γι’ αυτές και βρείτε τι σημαντικό συνέβαινε εκεί. Πώς αυτές έχουν διαμορφωθεί σήμερα;

Ζωντανή ηχογράφηση από το γυάλινο μουσικό θέατρο, Ξυδάκης Νίκος, Γκόνης Θεωδωρής, Αρβανιτάκη Ελευθερία κ.ά., Lyra, 9801160, 2003

Βυζαντινοί – εκκλησιαστικοί ύμνοι

Η μουσική που αποτελεί μέρος της ελληνικής ορθόδοξης χριστιανικής λατρείας, καθώς και το μουσικό σύστημα που χρησιμοποιείται σ' αυτήν αναπτύχθηκαν, κατά κύριο λόγο, την εποχή της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Γι' αυτό το λόγο η μουσική αυτή σήμερα αναφέρεται και ως βυζαντινή μουσική, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι την βυζαντινή περίοδο δεν υπήρχαν και κοσμικά δηλαδή μη θρησκευτικά τραγούδια τα οποία, όμως, δεν έχουν διασωθεί. Πολλοί από τους ύμνους που ψάλλονται σήμερα στην ελληνική ορθόδοξη χριστιανική λατρεία έχουν συντεθεί κατά τους μεταβυζαντινούς χρόνους· επειδή όμως αυτοί ακολουθούν το ίδιο σύστημα με τους βυζαντινούς, τους ονομάζουμε και αυτούς βυζαντινούς.

Το μουσικό σύστημα της βυζαντινής μουσικής προέρχεται απ' αυτό της αρχαίας ελληνικής μουσικής· γι' αυτό το λόγο, χρησιμοποιεί κι αυτό τρόπους που εδώ όμως, ονομάζονται ήχοι. Χρησιμοποιούνται οκτώ βασικοί ήχοι (πρβλ. την Οκτώηχο): τέσσερις κύριοι και τέσσερις πλάγιοι. Κάθε ήχος έχει το δικό του χαρακτήρα αλλά και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά μελωδικά σχήματα. Δεν χρησιμοποιείται πολυφωνία αλλά μόνο ισοκράτης. Ο ισοκράτης είναι μια συνοδευτική φωνή που σε γενικές γραμμές τραγουδά με κρατημένους φθόγγους τη βάση του τετραχόρδου στο οποίο κινείται η μελωδία.

Η σημειογραφία που χρησιμοποιείται έως σήμερα προέρχεται από τα νεύματα των πρώτων χριστιανικών χρόνων που ήταν μικρά σημάδια πάνω στο κείμενο τα οποία οδηγούσαν τη μελωδική κίνηση της φωνής. Η βυζαντινή σημειογραφία, σε αντίθεση με την ευρωπαϊκή, δεν δηλώνει απόλυτο τονικό ύψος αλλά σχετικό, ενώ εμπεριέχει και ποιοτικά στοιχεία. Δηλαδή, κάθε φθόγγος μας οδηγεί στο πόσες βαθμίδες πρέπει να ανέβει ή να κατέβει η φωνή και με ποιο τρόπο.

Στην εκκλησιαστική λατρεία υπάρχουν πολλοί τύποι ύμνων, αρκετοί από τους οποίους παρατίθενται εδώ.

Για να γίνει σαφέστερη η μορφή των ύμνων που ακολουθούν, προτάσσεται εδώ μια μικρή εισαγωγή στους διάφορους τύπους ακολουθιών και ύμνων.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ

Μια εκκλησιαστική ημέρα και ο εορτασμός της, αρχίζει από το βράδυ της προηγούμενης ημέρας με την βραδινή Ακολουθία, τον Εσπερινό, και συνεχίζεται κυρίως με την πρωινή Ακολουθία, τον Όρθρο. Στις μεγάλες γιορτές, ή και στις μικρότερες πολλές φορές, ακολουθεί η Θεία Λειτουργία. Το κέντρο της Θείας Λειτουργίας αποτελεί η τέλεση του Μυστηρίου της Θείας Ευχαριστίας. Μια Ακολουθία αποτελείται από δεήσεις, αιτήσεις, ευχές, αναγνώσματα από την Αγία Γραφή, Ψαλμούς από το Ψαλτήριο του Δαβίδ, και διαφόρων ειδών ύμνους. Χαρακτηριστικός για τον Εσπερινό είναι ο 140ος Ψαλμός "Κύριε εκέκραξα προς σε...", ενώ για τον Όρθρο ο 148ος Ψαλμός "Πάσα πνοή αινεσάτω τον Κύριον...". Οι Ψαλμοί αυτοί ψάλλονται σταθερά κάθε ημέρα στις αντίστοιχες Ακολουθίες. Μία άλλη Ακολουθία που συνήθως απλά διαβάζεται, στην Εκκλησία ή ιδιωτικά, μετά τον Εσπερινό είναι το Μικρό Απόδειπνο. Την Μεγάλη Τεσσαρακοστή όμως ψάλλεται μέσα στο Ναό το Μεγάλο Απόδειπνο.

ΕΙΔΗ ΥΜΝΩΝ

Ψαλμός

Ο όρος “ψαλμός” αναφέρεται αποκλειστικά στους ύμνους που περιέχονται στο Ψαλτήριο του Δαβίδ και όχι σε οποιοδήποτε είδος ύμνου. Οι Ψαλμοί στις Ακολουθίες μπορούν, κατά περίπτωση, απλά να διαβάζονται, να ψάλλονται ολόκληροι με μια απλή ή πιο σύνθετη μελωδία, εναλλάξ ανά στίχο από τους δύο χορούς, να ψάλλονται μόνο λίγοι στίχοι τους, ή να απαγγέλλονται, προηγούμενοι σε διάφορους ύμνους. Οι Ψαλμοί αποτελούν την ραχοκοκκαλιά του ψαλτού μέρους των Ακολουθιών.

Στιχηρά

Τα στιχηρά είναι μικροί ύμνοι, αφιερωμένοι σε μια εορτή, που αποτελούνται από μία στροφή και ψάλλονται κυρίως μετά από τους τελευταίους στίχους του “Κύριε εκέκραξα” και του “Πάσα νιοη” (βλ. παραπάνω).

Απολυτίκια

Το Απολυτίκιο είναι ένας μικρός ύμνος, δηλαδή μία στροφή που περιγράφει συνοπτικά το θέμα της εορτής και θεωρείται ο πιο χαρακτηριστικός της ύμνος. Ψάλλεται σε όλες τις Ακολουθίες που γίνονται σε μια εορτή. Τα Απολυτίκια είναι παλαιά και αγνώστων ποιητών ποιήματα.

Κοντάκιο

Το Κοντάκιο ήταν ένας εκτενής ύμνος που αποτελούνταν από μια μικρή στροφή, το Προοίμιον, που περιγράφει συνοπτικά το θέμα της εορτής, και πολλές μεγάλες στροφές, τους Οίκους, που το αναπτύσσουν εκτενέστερα. Το Προοίμιο και οι Οίκοι ψάλλονταν στον ίδιο ήχο (μουσική κλίμακα). Οι Οίκοι ήταν όμοιες μεταξύ τους στροφές και ψάλλονταν στην ίδια μελωδία. Το Κοντάκιο δεν χρησιμοποιείται σήμερα ολόκληρο. Μόνο το Προοίμιο και ο πρώτος Οίκος διαβάζονται στην Ακολουθία του Όρθρου, ενώ μόνο το Προοίμιο, όπως το “Η Παρθένος σήμερα” ψάλλεται στη Θεία Λειτουργία. Τα Κοντάκια εμφανίστηκαν τον 6ο αιώνα με τον Άγιο Ρωμανό το Μελωδό που θεωρείται ο “πατέρας” τους.

Ωδή

Οι Ωδές είναι ύμνοι από την Παλαιά Διαθήκη με ύφος ανάλογο μ’ αυτό των Ψαλμών, που ψάλλθηκαν από διάφορα πρόσωπα σε διάφορες περιστάσεις της ιστορίας των Εβραίων. Από τις πολλές Ωδές που υπάρχουν στην Παλαιά Διαθήκη επικράτησαν και έμειναν στη Χριστιανική λατρεία εννέα. Ψάλλονταν παλιά ολόκληρες στον Όρθρο, όπως ψάλλονταν κι οι Ψαλμοί. Σήμερα ψάλλεται μόνο η Θ΄ Ωδή της Θεοτόκου στον Όρθρο και η Η΄ Ωδή των Τριών Παιδών στον Εσπερινό του Μεγάλου Σαββάτου.

Κανόνας

Ο κανόνας είναι ένας εκτενής, πολύστροφος ύμνος, αφιερωμένος σε μια εορτή. Αποτελείται από εννέα ή, συνηθέστερα, οκτώ Ωδές. Κάθε Ωδή του Κανόνα είναι σαν ένα τραγούδι: η πρώτη στροφή της κάθε Ωδής, ο Ειρμός, δίνει το μέτρο και τη μουσική για τις υπόλοιπες στροφές, τα Τροπάρια. Κάθε Ωδή έχει την δική της μελωδία, αλλά όλες οι Ωδές ενός Κανόνα ψάλλονται στον ίδιο ήχο (μουσική κλίμακα). Οι Κανόνες ψάλλονται κυρίως στην Ακολουθία του Όρθρου, αλλά και στην Ακολουθία του Αποδείπνου.

Εγκώμια

Τα Εγκώμια είναι μια ειδική κατηγορία ύμνων που ψάλλονταν παλιά μαζί με τους στίχους του Ι 18ου Ψαλμού, του λεγόμενου Αμώμου, στην Ακολουθία των Παθών του Κυρίου, της Κοιμήσεως της Θεοτόκου ή και κάποιων μεγάλων αγίων. Όπως ο Άμωμος χωρίζεται σε τρία μέρη, τις Στάσεις, έτσι και τα Εγκώμια χωρίζονται σε τρεις Στάσεις. Κάθε Στάση των Εγκωμίων είναι ένα ποίημα με πολλές μι-

κρές στροφές που ψάλλονται όλες στην ίδια μελωδία. Σήμερα, τα Εγκώμια ψάλλονται συνήθως χωρίς τους στίχους του Αμώμου και κυρίως μόνο στην Ακολουθία των Παθών.

Μεγαλυνάρια

Ονομάζονται έτσι, γιατί αρχίζουν πολλές φορές με τις λέξεις “Μεγάλυνον ψυχή μου...”. Παλιά πρέπει να ήταν αυτοτελείς ύμνοι, αλλά από μια εποχή και μετά άρχισαν να ψάλλονται μαζί με τα τροπάρια της 9ης Ωδής του Κανόνα, εναλλάξ ένα Μεγαλυνάριο και ένα τροπάριο ως μία ενότητα. Σε μερικές εορτές υπάρχει μόνον ένα Μεγαλυνάριο, το ίδιο για κάθε τροπάριο, όπως το “Ευαγγελίζου γη” στην εορτή του Ευαγγελισμού: σε άλλες εορτές τα Μεγαλυνάρια είναι πολλές μικρές όμοιες - ή περίπου όμοιες - στροφές που ψάλλονται στην ίδια - ή περίπου στην ίδια - μελωδία και είναι διαφορετικά για κάθε ένα τροπάριο.

Κάθισμα

Τα Καθίσματα είναι ύμνοι που αποτελούνται από μία στροφή και ψάλλονται στην Ακολουθία του Όρθρου. Λέγονται έτσι γιατί παλιά, την ώρα που ψάλλονταν τα Καθίσματα οι πιστοί κάθονταν, ενώ στους προηγούμενους και επόμενους ύμνους στέκονταν όρθιοι. Τα Καθίσματα είναι παλαιά ποιήματα, αγνώστων ποιητών. Κάποια, ωστόσο, απ’ αυτά είναι προοίμια παλαιότερων Κοντακίων.

Θεοτοκίο

Κάθε ύμνος, οποιοδήποτε είδους, που αναφέρεται στην Θεοτόκο λέγεται Θεοτοκίο.

Εξαποστειλάρια

Τα εξαποστειλάρια είναι μικροί μονοστροφικοί ύμνοι που ψάλλονται στον Όρθρο πριν από το “Πάσα πνοή”. Επειδή παλιά ο Όρθρος ψαλλόταν πριν από το ξημέρωμα, την ώρα που λέγονταν τα Εξαποστειλάρια πλησίαζε η ανατολή του ηλίου. Έτσι, τα παλιά Εξαποστειλάρια, συνδυάζοντας τον ερχομό του αισθητού φωτός με το φως του Χριστού, περιείχαν την φράση “Εξαπόστειλον το φως σου, Χριστέ”. Γι’ αυτό, τα τροπάρια αυτά ονομάστηκαν έτσι. Είναι παλαιά ποιήματα αγνώστων ποιητών.

Εφύμνιο

“Εφύμνιο” ονομάζεται οτιδήποτε επαναλαμβάνεται μετά από κάθε στίχο ενός Ψαλμού ή μιας Ωδής, είναι δηλαδή ένα “ρεφραίν”. Μπορεί να είναι πολύ μικρό π.χ. “Αλληλούια”, “Εισάκουσόν μου Κύριε” ή μεγαλύτερο (“Τον Κύριον υμνείτε και υπερευφύετε εις πάντας τους αιώνας”, ή, “Ταις πρεσβείαις της Θεοτόκου Σώτερ σώσον ημάς”) ή και ολόκληρο τροπάριο π.χ. “Χριστός ανέστη...”, “Κύριε των Δυνάμεων...”.

Προκείμενο

Το Προκείμενο είναι ένας στίχος από έναν Ψαλμό, που ψάλλεται ως εφύμνιο σ’ έναν ή δύο άλλους στίχους από τον ίδιο Ψαλμό και ψάλλεται πριν από τα αναγνώσματα της Αγίας Γραφής. Προκείμενα ψάλλονται σε όλες τις Ακολουθίες.

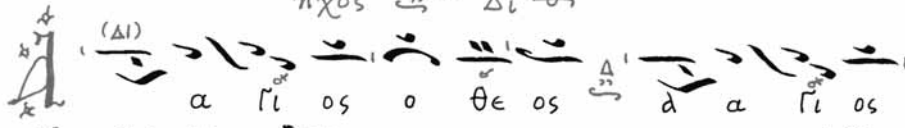
■ Επισημάνσεις

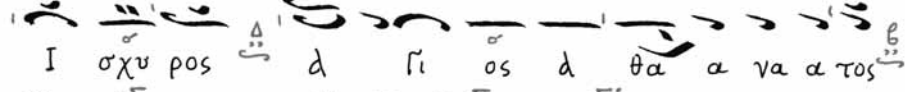
1. Στις παρτιτούρες που ακολουθούν δεν προτείνονται επιμέρους δραστηριότητες. Ωστόσο, προτείνονται κάποιες γενικές δραστηριότητες που είναι οι εξής: α) η εκτέλεση του ύμνου με συνοδεία ισοκράτη από μια ομάδα παιδιών β) η αναφορά στο εκκλησιαστικό πλαίσιο που ψάλλεται ο ύμνος γ) η αναφορά στον ήχο και την αίσθηση που αποπνέει.
2. Στην παρτιτούρα ευρωπαϊκής σημειογραφίας: ο ισοκράτης σημειώνεται πάνω από το πεντάγραμμο με αγγλοσαξονικές ονομασίες των φθόγγων (C, F, κ.ο.κ.). Το σύμβολο M σημαίνει “μαζί”, δηλαδή κίνηση μελωδίας και ισοκράτη σε ταυτοφωνία.
3. Ο συντάκτης των μουσικών κειμένων Γιάννης Αρβανίτης χάριν πληρότητας ορθογραφίας αρχικά είχε χρησιμοποιήσει 3 σηματοδρόμους της παλαιάς παρασημαντικής, τα οποία, κατόπιν αιτήματος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, αφαιρέσε.

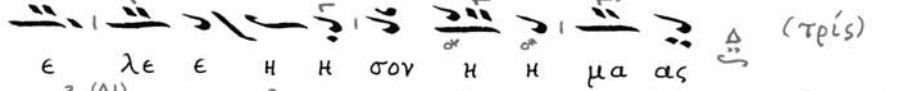

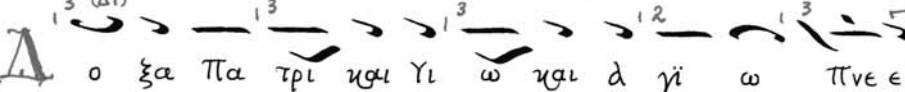
Τὸ Τρισάγιον τῆς Θείας Λειτουργίας

ἦχος Δι-θ

 α γι ος ο θε ος δ α γι ος

 Ι σχυ ρος δ γι ος δ θα α να α τος

 ε λε ε η η σον η η μα ας (τρίς)

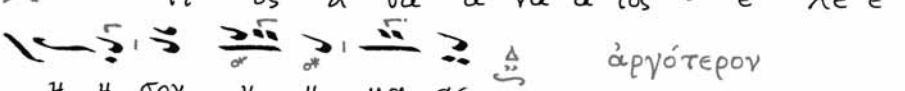

 Δ ο ξα Πα τρι και Υι ω και δ γι ω πνε ε

 ευ μα τι

 Κ αι νυη και α ει και εις τους αι ω νας των αι

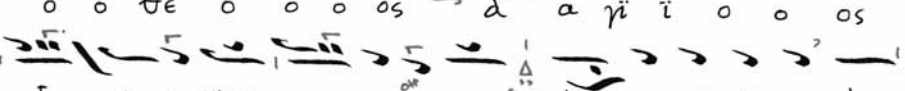

 ω νων δ μην

 Δ γι ος δ θα α να α τος ε λε ε

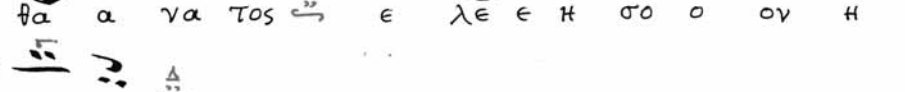

 η η σον η η μα ας αργότερον

 Δ υ υ να α μις δ α γι ι ο ο ος ο

 ο ο θε ο ο ο ος δ α γι ι ο ο ος

 Ι ι ι σχυ ρο ο ο ος δ α γι ι ος δ

 θα α να τος ε λε ε η σο ο ον η

 μα ας:~

Ισοκράτημα σε Σολ

Α - γι - ος ο Θε - ός Α - γι - ος Ι -
 σχυ - ρός Α - γι - ος α - θά - να - τος
 ε - λέ - η - σον η - μάς.
 Δό - ξα Πα - τρί και Υι - ώ και Α - γί - ω Πνεύ - μα - τι Και
 νυν και α - εί και εις τους αι - ώ - νας των αι - ώ - νων_ α - μήν.
 Α - γι - ος α - θά - να - τος ε -
 -λέ - η - σον η - μάς.
 Δύ - να - μις Α - γι - ος ο Θε -
 ός Α - γι - ος α - θά - να -
 -τος ε - λέ - η - σον η - μάς.

*

Ο ύμνος αυτός είναι προς τιμήν της Αγίας Τριάδος. Εισήχθη στη Θεία Λειτουργία τον 5ο αιώνα, αν και είναι ίσως λίγο παλαιότερος. Απαγγέλλεται και ψάλλεται με διάφορους τρόπους σε διάφορα σημεία όλων των Ακολουθιών. Πιο γνωστή είναι η μορφή που δίνεται εδώ, με την οποία ψάλλεται στη Θεία Λειτουργία.

Ύμνος τῆς Θεοτόκου
ἦχος π̣̣̣̣ Νη ρ

(NH)

HN TI MI W TE PAN TON XE POU BHM και εν
 ΔΟΞΟ TE PANA SYG KRI TW WS TON CE RA ΦΙΜ
 ΤΗΝ Α ΔΙ Α ΦΘ ΡΩΣ ΘΕ ΟΝ ΛΟ ΓΟΝ ΤΕ
 ΚΟΥ ΣΑΝ ΤΗΝ ΟΝ ΤΩΣ ΘΕ Ο ΤΟ ΚΟΝ ΣΕ Ε
 ΜΕ ΓΑ ΛΥ Υ ΝΟ Ο ΜΕΝ

Στίχοι

(NH)

ΜΕ ΓΑ ΛΥ ΝΕΙ Ν ΨΥ ΧΗ ΜΟΥ ΤΟΝ ΚΥ ΡΙ
 ΟΝ και Η ΓΑ ΛΛΙ Α ΣΕ ΤΟ ΠΝΕΥ ΜΑ ΜΟΥ
 Ε ΠΙ ΤΩ ΘΕ Ω ΤΩ Ω ΨΩ ΤΗ ΡΙ ΜΟΥ
 (NH)

ΚΑ ΘΕΙ ΛΕ ΔΥ ΓΑ ΣΤΑΣ Α ΠΟ ΘΡΟ ΓΩΝ και
 Ψ ΨΩ ΣΕ ΤΑ ΠΕΙ ΝΟΥΣ Ψ ΠΕΙ ΝΩΝ ΤΑΣ Ε ΝΕ ΠΛΗ ΣΕΝ
 Α ΓΑ ΘΩΝ και ΠΛΟΥ ΤΟΥ ΟΥΝ ΤΑΣ Ε ΞΑ ΠΕ ΣΤΕΙ
 ΛΕ ΚΕ ΝΟΥΣ

Τὴν τι - μι - ω - τέ - ραν των Χε - ρου - βίμ και εν - δο - ξο -
 τέ - ραν α - συγ - κρί - τως των Σε - ρα - φίμ τὴν α - δι - α -
 φθό - ρως Θε - όν Λό - γον τε - κού - σαν τὴν όν - τως Θε - ο -
 τό - κον σε - με - γα - λύ - νο - μεν
 Με - γα - λύ - νει ἡ ψυ - χή μου τον Κύ - ρι - ον και ἡ - γα - λλί - α -
 σε το πνεύ - μα μου ε - πί τω Θε - ώ - τω Σω - τή - ρι μου
 Κα - θεί - λε δυ - νά - στας α - πο θρό - νων και ύ - ψω - σε τα - πει - νούς
 πει - νών - τας ε - νέ πλη - σεν α - γα - θών και πλου - τούν - τας ε - ξα - πέ στει λε κε - νούς

**

Είναι ποίημα του Αγίου Κοσμά του Μελωδού (7ος / 8ος αιώνας). Ψάλλεται ως Εφύμνιο σε κάθε στίχο της Θ΄ Ωδής, της Ωδής της Θεοτόκου, κάθε μέρα στον Όρθρο, εκτός από τις μεγάλες Δεσποτικές και Θεομητορικές εορτές. Υπάρχει μελοποιημένη και στους οκτώ ήχους της βυζαντινής μουσικής και ψάλλεται κάθε φορά στον ήχο του Κανόνα της ημέρας. Σύμφωνα με την παράδοση, ο ύμνος αυτός συμπληρώθηκε με θαυματουργό τρόπο από τον Αρχάγγελο Γαβριήλ στο Άγιον Όρος με τις φράσεις “Άξιον εστίν ως αληθώς μακαρίζειν σε την Θεοτόκον, την αιμακάριστον και παναμώμητον και Μητέρα του Θεού ημών”. Μ’ αυτή την μορφή ψάλλεται στη Θεία Λειτουργία του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου.

Κοντάκιον τῶν Χριστουγέννων

ἤχος Γα

Παρ θε νος ση η με ρον τον υ περ
 ου σι ον τι ι κτει και η γη το σπη η λαι
 ον τω α προ σι τω προσ α α γει α α
 γτε ε λοι με τα ποι με ε ε νων δο ξο λο του
 ου σι μα α γοι δε με τα λ ετε ρος ο
 δοι πο ρου ου σι δι η μας ταρ ε γεν νη η
 θη παι δι ον νε ε ον ο προ αι ω ω
 νων θε ος ~

(M) C D

Η Παρ - θέ - νος σή - με - ρον τον υ - περ - ού - σι - ον

(M) C D

τί - κτει και η γη το σπή - λαι - ον τω α - προ -

σί - τω προ - σά - γει Αγ - γε - λοι με - τά ποι -

C

μέ - νων δο - ξο - λο - γού - σι Μά - γοι

D

δε με - τά α - στέ - ρος ο - δοι - πο - ρού - σι δι η -

μάς γαρ ε - γεν - νή - θη παι - δί - ον

νέ - ον ο προ αι - ώ - νων Θε - ός.

*

Πρόκειται για ένα ποίημα του Αγίου Ρωμανού του Μελωδού. Σύμφωνα με την παράδοση, είναι το πρώτο Κοντάκιο που συνέθεσε ο Άγιος Ρωμανός, παίρνοντας το χάρισμα αυτό από την ίδια την Θεοτόκο όταν αποκοιμήθηκε κατά την διάρκεια του Όρθρου των Χριστουγέννων, είδε στον ύπνο του τη Θεοτόκο η οποία του έδωσε ένα ρολό χαρτί να το φάει. Τότε ξύπνησε κι άρχισε να ψάλλει το Κοντάκιο αυτό.

Ἀπολυτίκιον τοῦ Ἐυαγγελισμοῦ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου
ἦχος σβ' Δι-θ

Η ΜΕ ΡΟΝ ΤΗΣ ΣΩΤΗΡΙΑΣ ΗΜΩΝ ΤΟ ΚΕ
 ΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΠΑΙΩΝΟΣ ΜΥΣΤΗΡΙ
 ΟΝ ΗΦΑΝΕΡΩΣΙΣ ΟΥΓΙΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ
 ΟΥΓΙΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΘΕΝΟΥ ΓΙΝΕΤΑΙ ΚΑΙ ΓΑΒΡΙΗΛ
 ΤΗΝ ΧΑΡΙΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΖΕΤΑΙ ΔΙΟ ΚΑΙ Η
 ΜΕΙΣ ΣΥΝ ΑΥΤΩ ΤΗ ΘΕΟΤΟΚΩ ΒΟΗΣΩ
 ΜΕΝ ΧΑΙΡΕ ΚΕΧΑΡΙΤΩ ΜΕΝΗ Ο ΚΥΡΙ
 ΟΣ ΜΕΤΑ ΣΟΥ ΟΥ:~

G

Σή - με - ρον της σω - τη - ρί - ας η - μών το κε - φά - λαι - ον και του

απ' αι - ώ - νος μου - στη - ρί - ου η φα - νέ - ρω - σις. Ο Υι - ός του Θε -

ού Υι - ός της Παρ - θέ - νου γί - νε - ται και Γα - βρι - ήλ την

χά - ριν ευ - αγ - γε - λί - ζε - ται δι - ό και η - μείς συν αυ -

τώ τη Θε - ο - τό - κω βο - ή - σω - μεν. Χαί - ρε

Κε - χα - ρι - τω - μέ - νη ο Κύ - ρι - ος με - τά Σου

**

Αυτός είναι ένας νέος ύμνος, γραμμένος από το νέο υμνογράφο, πατέρα Γεράσιμο Μικραγιαννανίτη, που έζησε στο Άγιον Όρος κατά τον 20ό αιώνα.

Κάθισμα Θεοτοκίον

ἦχος Γαδ

Ην ω ραι ο τη τα α α της Παρ θε υι ι
 α ασ σου και το υ περ λαμ προ ο ον το της
 α Γνει ει α ασ σου ο Γα βρι ηλ κα τα πλα
 γεις ε βο α σοι θε ο το κε ποι ον
 σοι ε Γ κω μι ο ο ον προσα γα γω ε πα α
 ξι ι ον τι δε ο νο μα α σωω σε α πο
 ρω και αι ε ξι σταμαι δι ο ως προσε τα
 α γην βο ω σοι και αι ρε η κε χα
 ρι τω με γη:~

Την ω - ραι - ό - τη - τα _____ της Παρ - θέ - νί - ας - σου

και το υ - πέρ - λαμ - προν _____ το της α - γνεί - ας -

σου ο Γα - βρι - ήλ κα - τα - πλα - γείς ε - βό - α σοι Θε - ο -

τό - κε Ποί - ον σοι ε - γκώ - μι - ον _____ Προ - σα -

γά - γω ε - πά - ξι - ον τι δε ο - νο - μά - σω - σε

α - πο - ρώ - και ε - ξί - στα - μαι δι - ό - ως προ - σε - τά - γην βο -

ώ - σοι χαί - ρε η Κε - χα - ρι - τω - μέ - νη.

Θεοτοκίο Κάθισμα που ψάλλεται κατ' εξαίρεσιν και στο τέλος του Μικρού Αποδείπνου, καθώς και στο τέλος της Ακολουθίας των Χαιρετισμών της Θεοτόκου. Η τελευταία είναι μια Ακολουθία του Μικρού Αποδείπνου που περιλαμβάνει και το Κοντάκιο του Ακαθίστου Ύμνου και τελείται κάθε Παρασκευή βράδυ κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Τεσσαρακοστής.

Τροπάριον τοῦ Νυμφίου

ἦχος π̣ ρ̣ ρ̣ - Γα ρ

(Γα) (ΝΗ) δου ο Νυμφι ος ἐρ χε ται (Γα) ἐν τω με
 (Μ) (Γα) (ΝΗ) σω ω τῆς νυ ν κτος και μα κα ρι ος ο δου
 (Γα) (Μ) (Γα) ου ου λος ον ευ ρη σει Γρη Γο ο ρουν τα ρ
 (ΝΗ) (Γα) α να ξι ος δε πα α α λιν ον ευ ρη σει
 (Μ) (Πα) ρα θυ ν μουντα βλε πε ον χη η μου
 (ΝΗ) (Δι) μη τω ν πνω κα τε νε χθης ι γα μη η τω
 θα γα α τω πα ρα δο τῆς και τῆς βα σι
 (Γα) (ΝΗ) λει ας ε ε ε ζω κλει σθης α λα δ να
 (Πα) α νη φον κρα α ζου ου σα δ α Γι ο ος δ
 (ΝΗ) (Μ) (Γα) Γι ος δ Γι ος ει ο θε ε ος η μων
 (Μ) (ΝΗ) (Γα) (Μ) δι α τῆς θε ο το ο ο κου ε λε ε η η
 (Γα) σον η μας:~ ρ

I - δού ο Νυμ - φί - ος έρ - χε - ται εν τω μέ - σω - της -
 νυ - κτός και μα - κά - ρι - ος ο δού - λος ον ευ - ρή - σεις
 γρη - γο - ρού - ντα α - νά - ξι - ος δε πά - λιν ον ευ -
 ρή - σεις ρα - θυ - μου - ντα βλέ - πουν ψυ - χή - μου
 μη - τω ύ - πνω κα - τε νε - χθής ί - να μη - τω θα - νά -
 τω πα - ρα - δο - θής και της βα - σι - λεί - ας ε - ξω - κλει -
 σθής αλ - λά α - νά - νη - μον κρά - ζου - σα Α -
 - γι - ος Α - γι - ος Α - γι - ος ει ο Θε - ός η -
 - μών δι - ά της Θε - ο - τό - κου ε -
 λέ - η - σον η - μάς.

**

Ο ύμνος αυτός ανήκει στους λεγόμενους “Τριαδικούς ύμνους”, προς τιμήν δηλαδή της Αγίας Τριάδος αυτό φαίνεται από την τριπλή επανάληψη της λέξης “άγιος”. Ψάλλεται στην αρχή των Ακολουθιών του Νυμφίου (Όρθροι Μεγάλης Δευτέρας, Μεγάλης Τρίτης και Μεγάλης Τετάρτης), και τους δίνει αυτό το όνομα.

 Πά - σχα ἰ - ε - ρόν η - μίν σή - με - ρον α - να - δέ - δει -
 Ἰσοκράτημα σε Λα

 και Πά - σχα και - νόν Ἄ - γι - ον Πά - σχα μου - σι - κόν

 Πά - σχα παν - σε - βά - σμι - ον Πά - σχα Χρι - στός ο λυ - τρω - τής

 Πά - σχα ἀ - μω - μον Πά - σχα μέ - γα Πά - σχα των πι - στών

 Πά - σχα το πύ - λας η - μίν του Πα - ρα - δεί - σου α -

 - νοί - ξαν Πά - σχα πά - ντας α - γι - ά - ζον πισ - στούς.

Το στιχηρό αυτό ψάλλεται στο “Πάσα πνοιή” στον Όρθρο του Πάσχα και συνεχίζει να ψάλλεται σ’ όλη την περίοδο του Πάσχα, στον Όρθρο ή και στον Εσπερινό. Είναι παλιός ύμνος που πιθανόν ανάγεται στον 6ο αιώνα.

Αρχαία ελληνική μουσική

Η μουσική, σύμφωνα με πληροφορίες που έχουν σωθεί, έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο τόσο στον καθημερινό βίο των αρχαίων Ελλήνων, όσο και στη θρησκευτική λατρεία. Ωστόσο πολύ λίγα τεκμήρια της μουσικής της αρχαιότητας έχουν διασωθεί ως τις μέρες μας. Το μουσικό σύστημα βασιζόταν σε τρόπους που ανάλογα με την προέλευσή τους είχαν και αντίστοιχες ονομασίες (Δώριος, Λύδιος, Φρύγιος κ.ά.). Οι τρόποι αυτοί εμφανίζουν αναλογίες με τους “ήχους” της βυζαντινής μουσικής, με τους τρόπους (modi) της μεσαιωνικής και αναγεννησιακής μουσικής της Δύσης και τους “δρόμους” ή μακάμια των μουσικών ιδιωμάτων της Μεσογείου.

Ο ρυθμός ακολουθούσε το ποιητικό μέτρο το οποίο βασιζόταν σε τυποποιημένες μορφές που λέγονταν πόδες π.χ. ίαμβος, δάκτυλος, ανάπαιστος, ιωνικός κ.ά. Τα μέτρα αυτά είναι συνδυασμοί μεγαλύτερων και μικρότερων διαρκειών που αντιστοιχούν στα μακρά και βραχεία φωνήεντα και αντιστοιχούν με ελληνικούς παραδοσιακούς ρυθμούς.

Τα μουσικά όργανα που χρησιμοποιούνταν ήταν πνευστά (ο αυλός που αντιστοιχεί με το ζουρνά, η σύριγξ που αντιστοιχεί με τη φλογέρα κ. ά.), κρουστά (το τύμπανον που αντιστοιχεί με το μεγάλο ντέφι, σείστρα, κρόταλα κ.ά.) και έγχορδα (το τρίγωνον που αντιστοιχεί με την άρπα, η πανδουρίς που αντιστοιχεί με τον ταμπούρα κ.ά.).

Η μουσική σημειογραφία χρησιμοποιούσε γράμματα της αλφαβήτου αυτούσια ή τροποποιημένα, που δήλωναν συγκεκριμένο τονικό ύψος. Σε μορφή μουσικού κειμένου έχουν σωθεί περί τα πενήντα από τα οποία τα οκτώ είναι εκτενή.

Η ηχητική απόδοση της αρχαίας ελληνικής μουσικής παραμένει σήμερα αντικείμενο έρευνας. Στις διάφορες προσπάθειες που έχουν γίνει ως σήμερα διακρίνουμε δύο τάσεις: είτε αποδόθηκε λιτά είτε αποδόθηκε με στολίδια δανεισμένα από την παραδοσιακή ελληνική μουσική και αυτή της ανατολικής Μεσογείου.

Ύμνος στον Ήλιο ΜΕΣΟΜΗΔΗ

Xi - o - vo - ble - φα - ρου πά - τερ Α - ούς ρο - δό - εσ - σαν ος αν - τυ - γα - πώ - λων
 πα - νοίς υπ' ίχ - νες - σι - δι - ώ - κεις, χρυ - σέαι - σιν α - γαλ - λό - με - νος κό - μαις
 πε - ρί νώ - τον α - πεί - ρι - τον ου - ρα - νού α - κτί - να πο - λύ - στρο - φον αμ - πλέ - κων
 αί - γλας πο - λυ - δερ - κέ - α πα - γάν πε - ρί γαί - αν ά - πα - σαν ε - λίσ - σων,
 πο - τα - μοί δε σέ - θεν πυ - ρός αμ - βρό - του τί - κτου - σιν ε - πή - ρα - τον α - μέ - ραν

Μετάφραση

Πατέρα της χιονοβλέφαρης αυγής, που το ρόδινο άρμα σου οδηγείς πάνω στα ίχνη που τα πετούμενα άτια σου αφήνουν, που αγάλλεσαι μες στα χρυσά μαλλιά σου, εσύ που συστρέφεις στην άπειρη του ουρανού απλωσιά την πολύστροφη σου ακτίνα τυλίγοντας της λαμπρότητας την κλωστή γύρω απ' ολόκληρη τη γη και που οι ποταμοί της θάνατης φωτιάς σου γεννούν την ευφρόσυνη μέρα.

Ο ύμνος αυτός γράφτηκε κατά τη ρωμαϊκή περίοδο και ανήκει στα ελάχιστα μουσικά αποσπάσματα αρχαίας ελληνικής μουσικής που μας έχουν παραδοθεί. Ο Μεσομήδης, κρητικής καταγωγής, ήταν διακεκριμένος κιθαρωδός και συνθέτης, κρητικής καταγωγής, αυλικός του Αδριανού.

Μεταβολή, Πολιτισμός, Σύστημα, Διάσταση (Χώρος - Χρόνος)

E3, Δ2, Π4, T2, T4

- 1) Εντοπίστε το ρυθμό του κομματιού και ακολουθήστε τον με κρουστά όργανα.
- 2) Επιχειρήστε να αποδώσετε κινητικά τον ύμνο.
- 3) Εντοπίστε τους δεσπίζοντες φθόγγους του κομματιού.
- 4) Αυτοσχεδιάστε κι άλλες παρόμοιες μελωδίες πάνω στο ρυθμό.
- 5) Βρείτε κι άλλες πληροφορίες για τη μουσική και τους ρυθμούς στην αρχαία Ελλάδα.

Musique de la Grèce antique, Atrium musicae de Madrid, επιμέλεια: Paniagua Gregorio, Harmonia Mundi, 1901015, 1986

Ύμνος στη Νέμεση

ΜΕΣΟΜΗΔΗ

Νέ- με- σι πτε-ρό-εσ- σα, βί- ου ρο-πά, κυ- α- νό πι-θε- α, θύ- γα-τερ Δί-κας,
 ά κου- φα φρυ-άγ - μα- τα θνα τών ε-πέ-χεις α - δά- μαν- τι χα- λι- νώ,
 έχ - θου - σα δ'ύ βριν ο - λο - άν βρο-τών μέ - λα - να φθό - νον εκ - τός ε - λαύ - νεις,
 υ - πό σόν τρο-χόν άσ - τα - τον τι- βη χα- ρο- πά με-ρό- πων στρέ-φε-ται τύ - χα
 λή - θου - σα δέ-παρ πό - δα βαι- νεις, γαυ - ρού - με - νον αυ - χέ - να κλί - νεις
 υ - πό πή - χυν α - εί βί - ο - τον με - τρεις, νεύ - εις δ'υ - πό κόλ - πον ο - φρών α - εί
 ζυ - γόν με - τά χεί - ρα κρα - τού - σα. ί - λη - θι μά - και - ρα δι - κασ - πό - λε,
 Νέ - με - σι πτε - ρό - εσ - σα, βί - ου ρο - πά. Νέ - με - σιν θε - όν ά - δο - μεν αφ - θί - ταν,
 Νί - κην τα - νυ - σίπ - τε - ρον ομβ - ρί - μαν νη - μερ - τέ - α και πά - ρε - δρον Δί - κας,
 α τάν με - γα - λα - νο - ρί - αν βρο - τών νε - με - σώ - σα φέ - ρεις κα - τά Ταρ - τά - ρου.

Μετάφραση

Νέμεση, φτερωτή, που της ζωής γέρνει την πλάστιγγα, γαλανομάτα θεά, της Δίκης θυγατέρας, που τις κενές των θνητών αυθάδειες συγκρατείς με χαλινάρι διαμαντένιο και που μισώντας την ύβρη την ολέθρια των θνητών διώχνεις τον μαύρο φθόνο. Κάτω απ' τον σταματήτο τροχό σου που σ' απάτητους κυλάει δρόμους η τύχη περιστρέφεται των ανθρώπων χαρωπή. Ανείδωτη βηματίζεις στα πόδια τους και τον γάυρο λυγίζεις αυχένα. Τη ζωή μετράς στον πήχυ σου και τ' αυστηρό σου πάντοτε βλέμμα στρέφεις στην καρδιά, ζυγαριά κρατώντας στα χέρια. Ελεήμων δείξου, μακαρία της δικαιοσύνης χορηγέ, Νέμεση, φτερωτή, που της ζωής γέρνει την πλάστιγγα. Τη θεά τραγουδάμε Νέμεση την αθάνατη, τη Νίκη την ισχυρή και απλοφτέρουγη, την απευδή, που σιμά στο θρόνι της Δίκης κάθεται, εσένα που αποστεργοντας την υψηλοφροσύνη των θνητών την οδηγείς στον Τάρταρο.

Βλέπε σχόλια, δραστηριότητες κ.λπ. στον “Ύμνο στον Ήλιο”.

Παραδοσιακά τραγούδια απ' όλο τον κόσμο

Στον πλανήτη έχουν αναπτυχθεί πολλοί και διάφοροι μουσικοί πολιτισμοί μερικοί από τους οποίους έχουν παράδοση χιλιετιών. Οι μουσικοί αυτοί πολιτισμοί μέχρι πριν μερικά χρόνια ήταν σε μεγάλο βαθμό άγνωστοι στο πλατύ κοινό. Με την ανάπτυξη των μέσων επικοινωνίας αλλά και με την επιτόπια καταγραφή και δισκογράφησή τους οι μουσικές αυτές άρχισαν να μας γίνονται πιο οικείες. Τα τελευταία χρόνια, μάλιστα, εμφανίστηκε η τεχνοτροπία “ethnic music” που ενσωματώνει στοιχεία από παραδοσιακούς μουσικούς πολιτισμούς σε δημοφιλή μουσικά ιδιώματα της Δύσης. Αποτέλεσμα ήταν η Έθνικ μουσική να γίνει δημοφιλής.

Στο ανθολόγιο εκπροσωπούνται όσο το δυνατόν περισσότερες χώρες και μουσικοί πολιτισμοί. Τα τραγούδια της ενότητας τραγουδιούνται σε διάφορες γλώσσες. Άλλες από αυτές έχουμε συνηθίσει να τις ακούμε (αγγλικά, γαλλικά, ιταλικά, ισπανικά), ενώ με άλλες δεν είμαστε εξοικειωμένοι (αραβικά, κινέζικα, ινδικά, διάφορα αφρικανικά γλωσσικά ιδιώματα κ.ά.).

Για τις οικείες γλώσσες, χρησιμοποιήθηκε ο καθιερωμένος τρόπος γραφής τους. Για τις υπόλοιπες, για να μπορέσουν να προφερθούν ευκολότερα, υιοθετήθηκε ένα σύστημα γραφικής απόδοσης που αποτελεί μίξη ελληνικών και λατινικών χαρακτήρων. Το σύστημα αυτό, όπως είναι φυσικό, δεν επαρκεί για να αποδώσει όλες τις αποχρώσεις των διαφορετικών γλωσσών και διαλέκτων. Συνεπώς, για την σωστή αξιοποίησή του απαιτείται η ανάγνωση των λόγων με παράλληλη ακρόαση του τραγουδιού, έτσι ώστε να γίνονται αντιληπτές οι λεπτές αποχρώσεις της προφοράς της κάθε γλώσσας.

Υπόμνημα προφοράς ήχων

αι: ήχος μεταξύ α και ε

b: μπ

d: ντ

ει: ήχος μεταξύ ε και ι

h: ελαφρό χ

ô: ήχος μεταξύ ο και ου

tZ: παχύ τζ

tΣ: παχύ τσ

Τα κεφαλαία γράμματα προφέρονται παχιά.

Οι χαρακτήρες μέσα σε παρένθεση προφέρονται ανάλαφρα.

The hart he loves the high wood

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΜΕΓΑΛΗΣ ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ

$\text{♩} = 180$

mp

The hart he loves the high wood, the hare she loves the hill; the knight he loves his

mp

The hart he loves the high wood, the hare she loves the

p

bright sword, the girls they like their will, the girls they like their will.

hill; the knight he loves his bright sword, the girls they like their will.

Πρόκειται για παλιά μελωδία ιδιαίτερα διαδεδομένη στη Μεγάλη Βρετανία. Η εκδοχή που παρατίθεται εδώ είναι σε μορφή δίφωνου κανόνα. Τα λόγια λένε: “Το ελάφι αγαπά τα δάση, ο λαγός αγαπά τους λόφους, ο ιππότης αγαπά το γυαλιστερό σπαθί του, τα κορίτσια αγαπούν τα όνειρά τους”.

Αλληλεπίδραση, Ομοιότητα - Διαφορά

E1, E2, E5, E6, E7, Π4, T2

1) Τα λόγια του κανόνα αυτού είναι μια διαδοχή από εικόνες. Προσθέστε δικά σας λόγια στα ελληνικά ή στα αγγλικά ακολουθώντας αυτή τη λογική.

2) Αποδώστε εικαστικά τα λόγια που υπάρχουν ήδη, όπως και αυτά που θα προσθέσετε, με την τεχνική των κόμικς.

First and Seconds, *An introduction to two part singing*, 21 songs edited and arranged by William Appleby and Frederick Fowler, Voice Parts Edition, Oxford University Press

La Biondina

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΒΟΡΕΙΑΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

$\text{♩} = 100$

A

Quan - do e - ro pic - ci - na pic - ci - na... mio pa - pa mi por - ta - va a gio -

car mi di - ce - va Ma - riet - ta bien gran - de... mi di - ce - va Ma - riet - ta bien

B

gran - de. Quan - do gran - de... de ti vog - lio ma - ri - tar. Bion - da bel - la

bion - da o bion - di - nel - la d'a - mor. bion - di - nel - la d'a - mor.

Grandicella io son' divenuta
all' eta di cedici anni
ho una figlia che chiamma gia mamma.

Grandicella io son' divenuta
all' eta di cedici anni
ho una figlia che chiamma gia mamma
ma non ha mai piu vist' il papa.

Bionda ...

Πολυφωνικό τραγούδι από την περιοχή των Ιταλικών Άλπεων. Η Ιταλία γέννησε την όπερα αλλά και τον χαρακτηριστικό τύπο τραγουδιού μπελ κάντο (bel canto). Το τραγούδι που παρατίθεται υιοθετεί την τεχνική του πρίμο - σεκόντο, που είναι πολύ διαδεδομένη στην Ιταλία, ενώ συνοδεύεται και από τρίτη φωνή, εκείνη του μπάσου. Τα λόγια λένε: “Όταν ήμουν μικρή, ο μπαμπάς με πήγαινε να παίξω και μου ’λεγε σα μεγαλώσεις, θα σε παντρέψω, όμορφη ξανθιά, ξανθούλα αγαπημένη. Μεγάλωσα, είμαι πια δεκαέξι χρονών. Έχω μια κορούλα που με φωνάζει μαμά. Το μπαμπά, όμως, δεν τον ξαναείδαμε”.

Άτομο - Σύνολο, Μεταβολή, Πολιτισμός

Ε2, Ε3, Ε4, Ε6, Δ1, Π3, Π4, Π2

- 1) Ακούστε άριες από την ιταλική όπερα και συγκρίνετέ τις με το ύφος του τραγουδιού.
- 2) Ακούστε επανησιακές καντάδες και συγκρίνετέ τις με το τραγούδι αυτό.
- 3) Το τραγούδι θίγει το θέμα των νεαρών γονιών. Συζητήστε για τις πιθανές αντιδράσεις της οικογένειας σε παρόμοιες περιπτώσεις.

Le catalogue, Musique du monde, Buda Records, 92615 - 2, 1995

Καληνύφτα

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΚΑΤΩ ΙΤΑΛΙΑΣ - ΕΛΛΗΝΟΦΩΝΑ ΧΩΡΙΑ

$\text{♩} = 97$

Τι ενγκλυ - τσέ-α τού-ση νύ-φτατ'έν ώ ρια

ι-βω ε πλώ-νω πε - ντισέ-ο-ντα σε σέ-να εις τη φε - νέ-στρα α την α - γά-πη μου

Ι τσηκαρ-διάςμουσου νοί-φτω την πέ-να λαρι ό, λαρι ό,λα λέ ρο, λαρι ό, λαρι ό,λα

λά λαρι ό, λαρι ό, λα λέ ρο λαρι - ό λαρι ό, λα λα. Λαρι λα **Fine** ι-βω ε

Ιβώ έ πλώνω πεντσέοντα σε σένα,
 τσε για σένα ψυχή μου αγαπώ,
 μα που πάω, που σύρνω, που στέω
 εις τη καρδιά μου πάντα σένα βαστώ.
 Λαριό ...

Και σου μάι μ' αγάπησε ώρια μου,
 έ σου πόνησε μάι άσε μένα,
 είπτα χείλη σου άνοιτσε μάι
 πει τα λόγια τσ' αγάπη(ς) βλοημένα.
 Λαριό ...

Κ' είπ' αμμάι σου, άσε μάγο γκλυτσέο,
 εν άνοιτσε μάι για μένα φτεχό,
 μα που πάω, που σύρνω, που στέω
 εις τη καρδιά μου πάντα σένα βαστώ.
 Λαριό ...

Αμμάι: μάτι
Γκλυτσέα: γλυκιά
Ε: δεν
Είπτα: εκείνα
Ιβώ: εγώ
Μάι: ποτέ
Νοίφτω: ξεδιπλώνω

Πένα: πόνος
Πλώνω: κοιμούμαι
Πεντσέοντα: σκεπτόμενος
Φενέστρα: παράθυρο
Φτεχό: φτωχό
Ωρια: ωραία

*

Πρόκειται για τραγούδι της αγάπης από τα ελληνόφωνα χωριά που βρίσκονται στο νοτιότερο τμήμα της ιταλικής χερσονήσου. Η παρουσία των ελληνόφωνων στα μέρη αυτά φαίνεται πως αρχίζει τον 8ο π.Χ. αιώνα με την άφιξη αποίκων από την Ελλάδα οι οποίοι εγκαθίστανται στα παράλια της Μεσημβρινής Ιταλίας και της Σικελίας (Μεγάλη Ελλάδα). Το ελληνικό στοιχείο της Κάτω Ιταλίας τονώθηκε στο πέρασμα του χρόνου με την εγκατάσταση νέων αποίκων κατά τη βυζαντινή περίοδο. Η διάλεκτος περιέχει πλήθος δωρικών και προβυζαντινών στοιχείων.

Το τραγούδι που παραθέτουμε είναι ιδιαίτερα αγαπητό στις ελληνόφωνες κοινότητες του Σαλέντο. Η ηχογράφηση που περιλαμβάνεται στο Ανθολόγιο, έγινε στο χωριό Κοριλιάνο το 1981, και τραγουδιέται από ομάδα χωρικών.

Επικοινωνία, Πολιτισμός, Διάσταση (Χώρος - Χρόνος)

Π4, Π3, Π2, Δ1, Ε7, Ε6, Ε4, Ε3

Βρείτε τις λέξεις του τραγουδιού που είναι όμοιες στα νέα ελληνικά.

Η ελληνική μουσική παράδοση της Κάτω Ιταλίας, διάφοροι καλλιτέχνες, επιμέλεια: Διονυσόπουλος Νίκος - Λιάβας Λάμπρος, Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα, 6 - 7, 1991